

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.
II. emelet, 18. ajtó,hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és fölhasználások
küldendők.Bérmertetlen levelek el nem
fogadtnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMÜVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre 6 frt
Fél évre 3 „
Negyedévre 1 „ 60 kr.
Egyes szám 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petsor 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyílttér sorja 20 „
Bélyegdíj 30 „
minden beigtatás után.Felelős szerkesztő: **Zsengeri Samu.**

Megjelenik minden szombaton.

Társszerkesztő: **Grosz Viktor.**

TARTALOM: Van-e szükségünk zsidó lapra. Gr.-tól. — Kis elmefuttatás Liszt megtámadásáról. Dr. K.-tól. — Tárca: A próféták szelleme. Hoffmann Mórtól. — A trienti zsidó. Grosz Viktortól. — R. Eliézer ben Hyrkanos és R. Jósua ben Chanánja agádai vitáikban (folytatás). Dr. Bacher Vilmostól. — Történelmi adatok. Grtól. — Iskola és nevelés. : Az életpálya vá'asztása. Lederer A.-fól — Lapszemle. — Különfélék. — Szerkesztői posta.

Multkori kérésünk dacára még most sem fizettek elő mindazok, a kik lapunk mindkét számát megtartották. Azt kell tehát hinnünk, hogy ezek közt vannak oly nok is a kiknek előfizetési szándékuk nincsen. Mi másnak gondolatait nem tudhatjuk, s küldjük a lapot folyton, mert az első számok megtartását az előfizetési szándék jeléül tekintjük. jből kérjük tehát a t. czimzetteket, hogy vagy sziveskednének előfizetni, vagy pedig a lapot hozzánk vissza származtatni; ez utóbbi sem költségbe, nem fáradsagba sem kerül, ha a lapot úgy a mint beérkezett a levélhordónak vissza adják.

Van-e szükségünk zsidó lapra?

Ha áll az, hogy valódi történelemtudománnyal csak akkor fogunk birni, midőn minden város és helység történelme meg lesz írva; úgy bátran állíthatjuk, hogy fejlődésünk akkor lesz általános, midőn az emberi foglalatosság minden ága irodalmilag képviselve lesz. A jelen század ez irányban már meglehetősen haladást tett, mert minden politikai-, vallási-, nemzetiségi párt, az ipar és kereskedelem valamint a nemzet gazdaszat minden ága közlönyek által képviseltetik magukat. Magától értetődik, hogy a zsidóság, tudománya, közoktatási ügye, községi élete, a külvilághoz való álláspontja, valamint fejlődése igen sokszor irodalmi munkásságra ösztönöz és különböző pártu hirlapirodalmat keltett.

És miért ne lenne egy ily nagy felekezet, melyhez csak hazánkban több mint 500 ezer lélek tartozik, szaklap által képviselve, mely körülbelül 1000 év óta, csodálatos ösztöne által, bámulatos szívósággal saját erejéből fejlődött, hazát alkotott magának és a legelkeseredetebb létérti küzdelemmel sikeresen szembeszállt?

Mégis sokan vannak, kik egy specialis lap szükségességét tagadják. Azt mondják, mire való, a községi intézményeket, vagy a meddő ritual fölötti civakodásokat hirlapokban fessegetni, midőn a zsidóság egyik részét úgy sem érdekli, ellenben a másik része tántorithatlanul ragaszkodik a régihez? Egy párt álláspontját sem lehet megingatni, mert mind-egyik makacsul védelmezi meggyőződését. Ezen ellenvetéseket könnyen megczáfolhatnók, ha ezen czáfolat nem volna fölösleges és meddő; — fölösleges,

mert felekezetünk egészséges hiveit, az élettelen indifferentismus úgy sem csüggeszti el; meddő pedig azok irányában, kik már évek óta csodálkozással kérdik, valjon van-e még a föld valamely zúgában igazi zsidó? — Az tagadhatatlan, hogy van egy nemzedék, mit zsidónak neveznek és kikben még meg van az összetartási érzet. Mi tehát a zsidó? Egy politikai párt? Hol van akkor a pártközlönye, mivel ma minden politika fraktio bir? Képez a zsidóság egy külön nemzetiséget? Akkor miért nem képviselteti magát egy fejlődött journalistika által, ép úgy mint a többi nemzetiségek? De ha sem politikai pártot, sem nemzetiséget nem képeznek, — a mit mi is elismerünk, hanem vallási felekezetet? miért ne legyen közlönye mint a többi vallás-felekezetnek?

Elleneink mindenkinek azt suttogják, hogy „a zsidók érdekeit a nem zsidók képviseljék.“ Mert kik ellenében akarja a zsidó lap a zsidók ügyét védelmezni? Saját olvasóköre ellen, mely kizárólag zsidókból áll? (Pedig az antisemiták fordítanak arra legfőbb figyelmet). Minek kell a zsidóságnak védő, midőn passiv magatartása által eléggé bizonyította vallásához való ragaszkodását? Zsidó lap hirdesse a nemzsidó közönségnek azok szent ügyét? Mily más színben tűnik az föl, ha egy színleg részrehajlatlan lap védelmezi őket. Döllinger vagy Istóczy egyetlen beszéde, Momsen egyetlen röpirata hathatósabb, mint minden zsidólap száz évfolyama. Ezen ellenvetést, mit leginkább a műveltebb osztály forgat szájában, kissé meg kell világítani és azonnal meg fogunk győződni, ezen álokoskodás alytalanságáról.

Tegyük föl, hogy azon állítás való, — mit mi azonban tagadunk, — hogy a zsidóságot a zsidó ellenében nem kell védelmezni; nem lenne az gyávaság és jellemtelenség, ha nem használnók fegyverünket és igazságos ügyünk védelmét másokra bízánk. Minden más vallásu előnyben van a zsidóság fölött, nemcsak a zsidó-ellenes nevelése által, hanem egyes előkelő férfiak és a sok egyházi lap gondoskodnak arról, hogy azon agyrémeket, mit a gyermek dajkájától örökölt, ébrentartsák és a thalmudot, valamint a zsidó irodalmat a badarság és ördögösség jelképeül tüntessék föl. Mi más volna hivatva és kötelezve ezen történelmi hamisításokat fölvilágosítani, az aljas rágalmazókat lealczázni, mint a specziális zsidó lap?

De még nevetségesebb azok ellenvetése, kik

azt állítják, hogy a liberális és nagy tekintélyű hírlapok a speciális zsidó lapot fölöslegessé teszik; mintha bizony a valódi antisemita minden valamire való lapot nem zsidó lapnak tartana, azt hiszik hogy bármely lap sikeresen védelmezheti a zsidóságot a roszakaratu antisemitismus ellen. A zsidóság ellen-ségei elég furfangosan kezdték meg, midőn minden nagyobb hírlap pártatlanságát a zsidó kérdés megbeszélésénél, tagadják. Ezért hálásan elismerjük, hogy a liberális lapok nagy kiterjedésüknél fogva a humanitás és erkölcsiség termékeny eszméjét, tágabb körökben terjesztették.

Azon időben, midőn még a naiv, jámbor, vakbuzgó vallásosság uralkodott, és a zsidók vallásukat tekinté egyedüli vallásnak, melylyel az örök, üdvözítő életet elérhetik; midőn még 100 ezren készen voltak életüket vallásuk igazságáért, a máglyán vagy a kinpadon föláldozni, akkor persze nem kellett hírlap. Az orosz események azonban mutatják, hogy a középkori kanibalismus még nem szűnt meg és a német antisemitismus eléggé bizonyítja, hogy a zsidó gyűlölet nem aludt még el.

Őseink gyötrelmeket, kinokat és halált türtek, de tudták is, hogy miért, magukat egy jobb világ polgárainak tekintették és nem törődtek e tekintélyes, gonosz, álnok világgal.

A gúnynak a megvetést, a kizsákolást a jobb idők és az igazság győzelmének kiapadhatatlan reményét állították szembe. De gyermekeink, miért türjék a folytonos lealázást, jogtalanságot és mellőztetéseket? Mi nekik a zsidóság? Mi is lehet ez nekik, midőn annak létét csak az antisemiták mocskolódásaiból és lármájából ismerik?

A nagy városokban még egy sajtószerű jelenség mutatkozik, mi létünket jobban veszélyezteti, mint az inquisitio minden máglyája és az álproféták minden fondorkodásai: A zsidó fiatalság szégyenli vallását, virtusként említi, ha benne föl nem ismerik a zsidót. Zsidók a zsidóság legnagyobb ellenei, a legelkeseredettebb antisemiták Sém ivadékai. Tehát fölösleges az ily körülmények között a zsidó lap a zsidóságnak? Hova lett az okoskodók érveinek alapja ily körülmények között?

A zsidóság él és teljes joga is van hozzá, mert a zsidóság az igazság és ez meg nem halhat. De ezt a jelen fiatalság szívébe kell vésní, ezen önértetet táplálni és fejleszteni kell, erre ismét a speciális zsidó irodalom van hivatva. Ebből következik, hogy a zsidó irodalom pártolása kötelességében áll mindenkinek, ki a zsidóság jövőjét szívében viseli.

Gr.

Kis elmefuttatás Liszt megtámadásáról.

Mig F. de Saulcy *) többek között ekkép itél a zsidók zenészeti tehetségéről: „Igazat mondva nem a zene az, a mely által a zsidók az ókorban művészeti képességüket feltüntették; de utódaik annál hathatósa-ban bizonyíták be, hogy a zenészeti ösztön

legcsodálatosabb mérvével bírnak: addig napjaink híres zongora művésze; Liszt még a legujabbkori zsidó zenehősöket, mint p. o. Halévyt, Mendelssohn-Bartoldit, Meyerbeert, Rubinsteint, Goldmarkot is pellen-gérre állítani nem átalotta a sok feltűnést okozó könyvének des Bohémiens et de leur musique en Hongrois újabb kiadásában, mely kiváltképen és első sorban a magyar nemzetet sérti a legérzékenyebben az abban fölvetett ferde nézetek és kritikák által, melyekben a magyar nemzeti zenéről szól, illetőleg annak létezését teljesen kétségbevonja s mely könyvet egy „Les Israelites“ című fejezettel díszíteni, vagy jobban mondva ékteleníteni jónak látott, A híres Liszt az elhírhedt antisemitismus sportjának üzemére adta hát magát öreg napjaira! A zsidógyűlölet mint annyi előítélet és igazságtalanság szülőanyja Liszt ítéletét is elfogulttá és igazságtalanná tette. Már a Talmud találólag jegyzé meg: „A szeretet úgy, mint a gyűlölet a józan bírálatot befolyásolja és elferdíti.“ Dicsőségének erős oszlopait maga megrázkodtatja egy újabb Sámsonként, szólva: hadd temettessem el a Filistäusokkal együtt. Liszt mint egy szellemi vak neki tör az egész zsidóságnak és pedig oly durva — nyájas (!) modorban, hogy reá egyáltalán nem lehet alkalmazni ama közönségesen ismert német közmondást: „ein guter Mensch, aber ein schlechter Musikant.“ Mert muzsikálni jól tud; de ha Liszt keblében a legkezdetlegesebb hálaköszönet szikrája hajdani zsidó jóltevői irányában végkép ki nem aludt volna, úgy meg kellett volna a zsidók elleni epés kifakadásait fékezni; mert lehetetlenség, hogy emlékező tehetsége oly teljes mértékben hagyta volna, cserben, hogy ne idézhetné vissza lelkébe az időt, midőn még pályája kezdetén állott... Hiszen zsidó volt az, ki a tehetséges, de földönfutó, szegény sorsú fiatal Lisztnek először ajándékozott zongorát, mely adomány nélkül tán ifjú fölshárnyaló lelkesedése a „verkannte Genie“-k catilinaris existentiájának süppedékébe sülyedt volna alá szárnysegetten. Még egy „ismeretes“ zsidóra kellett volna Lisztnek gondolnia, mielőtt villággá bocsátja sic volo sic jubeo-féle be nem bizonyított állításait. Ez a második zsidó az a „bizonyos“ Cremieux, kihez egykoron akként lépett oda: „Monsieur Cremieux aprenez moi toute la littérature française,“ mint hajdanta, a Talmud elmesélése szerint, egy pogány lépett Hillel hirneves Misna tanítóhoz azzal a követeléssel; „taníts a zsidóság alapelveire oly rövid időtartam alatt, míg féllábon megállhatok.“ És végre, ha nem csalatkozunk a „mon ami S. Löwy,“ kinek Liszt könyvét dedikálta sem tartozik az általa oly annyira kedvelt cigány — hanem a — horribillé dictu — oly annyira gyűlölt sémi fajhoz!

Mondom, már a legprimitívebb hálaérzet a zsidó jóltevők iránt elég ok lett volna elfojtani zsidóharagját, ha már 70 évig szívébe ölte azt. De a lángelmék a közönséges ember gondolatmódját nem szokták követni. Nekik csak a rendkívüli kell. Ilyen rendkívüli férfiú — például Liszt veje: a tulzásokat kedvteléssel hajhászó Wagner. Ez is szakított mása az imént érintett hálás elismerésnek, mert annak jutalmául, hogy a zsidók a leghivebb uszály hordozói és a jövő századbeli zene iránti hódolatuk mérlegserpenyőjébe lerakták az arany halmazokat, annak jutalmául Wagner maga részéről ugyan elismerte a zsidó pénzről, hogy „noicoret,“ de ez nem tartá vissza őt attól, hogy meg ne írja das Judenthum in der Musik című, recriminatóikkal telt férczmunkáját. Ennek ellenében hálás munka lenne, ha egy szakavatott toll megkísérelné hiven ecsetelni azt, hogy mi a zene a zsidóságban. Tán Wagner nyomdokaiba haladó Liszt is meg fogna győződni arról, hogy az antisemitismus mint végcél nem egészen megbízható tanácsadó és kalauz egy tárgyilagos ítélet hozatalára, és hogy kár volt a múltban szerzett dicsőségét azzal kockáztatni, hogy a modern zsidó hecczet

*) Historie de l'art judaïque jeles munkája 126. l.

zenére ülteti át. Valóban az antisemitismus méregfája nem termi meg Liszt számára a halhatatlanság borostyán leveleit! *)

Dr. K.

TÁRCZA.

A próféták szelleme.

1. Jesajáhu.

Az éj kitarja sötét szárnyait.
 Oly rémletes a szellem éjszaka,
 Mint a mikor a csillagfény kihalt
 Az égen, és sötét iszap fedi.
 A földet, melyen csak a bűn lakik.
 Az éjszakát csak sasszem hatja át,
 Melyet halvány csillag sugára sem
 Tesz enyhébbé egy pillanatra bár.
 Képzelmem szárnyain sok századok
 Vérlepte téerein repülve át,
 Puszták határán tévedez szemem
 Bú fátyolozta lelkem szemei.
 S ott a sötétben tévedeznek ők
 Sasszem módjára járva be a tért,
 Repülve széles tengereken át
 Felszállva szent hegyek csúcsára is,
 Könyezve, mert e sötét éj födi
 Ikernépemet Júdát s Izraelt
 Mi voltál hajdan népem lakhelye?
 Tündérgert, mely varázsszal telve vol.
 S melynek illatja elbűvölheté
 A felvilágot, a pogány imádót.
 De ezt a kertet Isten öntözé,
 A nagy, dicső, hatalmas Jehovah,
 Kinek lehelletétől felzúdult
 A tenger; — a kinek intésére
 Magas hegyek völgyekké lettenek.
 Kinek hatalma oly nagy, hogy a föld
 És rajta mind, mi él és élettelen
 Az éggel és a csillagokkal együtt
 Hozzá képest parányi porszemek.
 Mi voltál hajdan népen lakhelye?
 Szent templom, melyen jó érzet „honolt“
 Szent templom, tiszta és mocsoktalan
 Szent templom, hol a lángzó szívek mind
 Egy áldozattá összeolvadának
 S az órjás áldozatnak lángjai
 Felértek, fel az ég párkányaig
 S Jehováh örök trónját nyaldosák,
 Szent népeért imázva kegyelemért.
 Mi voltál hajdan népem lakhelye?
 Egy órjás fa, a melynek árnyiban
 Erkölcs, igazság, béke egyesültek,
 S mely ágait terjeszté messzire.
 Mi voltál hajdan népem lakhelye?
 Zengő madárral telt varázsliget,
 Mely harmatát az égről szivta le.
 Madárnépe oly kéjdalt zengedett
 A melytől lágyult gyenge nőkebel,
 S melytől erősbödött a férfiszív;
 S melynek igéző ábrándhangjain
 Elandalgott a tiszta szűzi pár
 S melynek igéző ábrándhangjain
 Szállt be szivedbe béke és malaszt;
 Mely hang forrasztá egybe szívetek
 Mig karjaitok hön ölelkezének.

S mi lett belőled népen lakhelye?
 Elpusztult már a kert, gaz s nemtelen
 Növény foglalta el a bájos tért —
 A kertet Jehovah nem öntözi.
 Ledült a templom, romba dült, a szent
 Falak kiáltnak átokért az égbe.
 Már kialudt a szívek lángja is,
 Már fel nem ér az ég párkányaig;
 Eloltá azt az ölü vízroham.
 Az órjás fát ketté hasítá villám,
 Mely nem az égből jött, de úgy kitört
 A földből és a fára csapta le
 Kemény csapással sujtó mennykövét,
 S forgácsokká repedt az óriás.
 Elnémult a liget. A messze ég
 Nem öntözi már harmatcséppivel.
 Elnémult benne már a kéjdal is.
 Nem forrasztja már egybe szívetek.
 E hang, a melyre hön ölelkezétek.
 Az édes ábránd elpusztult, kihalt —
 Kopár, sivar és pusztá a liget,
 S uralkodik felette éjszaka
 Vad éjszakája az elsülyedésnek.

S ez éjszakát most futja járja be
 A jós szeme, kit Isten küldé le.
 Pihenve tévedez a szent hegyen,
 Hol Jehovah a néphez szólt midőn
 Örökké tartó törvényt alkotott.
 Előtte áll két nagy fehér lapon
 Lángzó betűkkel írott tiz parancs,
 Mely lángbetűk oly olthatatlanok,
 Hogy tengerár nem oltja el soha.
 De a lapokra már mocsok ragadt:
 Bemocskolá az önző sziv pizsokja
 Bálványt imádó szolga-lélek is;
 Az esküjét szegő gonosz kebel.
 S ki undok tettel bélyegezte meg
 Az Urnak háromszor szent szombatát.
 Bemocskolá, ki káromolni merte
 Apját, anyját, a kik nevelték őt;
 Az embergyilkos, a paráznafaj,
 A tolvaj, a ki más javát elorzá,
 S ki társa ellen hamis esküvő,
 S a kinek vágya gaz és fajtalan.
 Előtte áll két nagy fehér lapon
 Lángzó betűkkel írott tiz parancs.
 És gyorsan száll a jósnak szelleme
 Nem lankadó erővel futja át
 A testvérnépet Zsidót s Izraelt,
 S könyezve borúl a szent hegyre le,
 Mert átkos sülyedést lát sas szeme,
 Mely villám gyorsasággal áttekint
 A kéjpalotán és koldustanyán.
 A népet zsarnok szellem fogta meg
 Áthatja újra isten szelleme
 És a jövendő tárul fel előtte.
 Előtte népek jönnek, népek mennek
 Az egyik támad, másik elenyész,
 Változva folyton élet és enyészet.
 Itt harci zaj bétölti a leget,
 A kard csattogva hull a kardra le,
 Itt jajkiáltás, amott halálhörgés, —
 Patakozó vér! — oh átkos szenvedély.
 És elmerül az isten bajnoka, —
 Körülte megszűnik a harci zaj
 Az áldott édes béke váltja fel —
 S virágzó lesz a lakhatatlan pusztá
 Forrás nyílik a földből s friss patak
 Keresztül folyja vigan csergedezve.
 És béke van a földön — isteni!

*) Elkésve bár, mégis jönnek látjuk e cikket közölni, mert szerintünk nem lehet az ily jogtalan és alaptalan támadásokat eléggé osztorozni.

Szelid bárány pihen a farkas mellett
Erőszak megszűnt emberek között.
Megismerék végre az egyetlent,
S az Ur hegyéhez egyesülve járnak
Hogy őt imádják az örök Atyát. —

Hoffmann Mór.

A trienti zsidó.

Grosz Victortól.

Botzen és Trient között az utóbbtól körülbelül fél mértföldnyire az Etsch bal partján mélyen a hegyek között fekszik Mora helység. Köröskörül a hegyeken csillognak a boldog és békés lakók szállótökektől körülfont és diófáktól árnyékolt fehér hazai.

A helység közepén van a barnult templomocska, melynek tornya szerényen emelkedik fölfelé.

Hogy milyen volt Mora helység 1563-ban, azt persze nem tudom, talán temploma akkor még új volt, a házak nem kevésbé tiszták mint ma, de az tény: hogy az alpok szinte zöldeltek, fehér ormai pedig nem kevésbé csillogtak alkonykor biborban a setét harlangok hasadékaira, melyek belsejökbe vezetni látszanak; a szőlőtő a házakra épügy mint ma, akkor is fölfonódott, és a fiatalság a 16-ik században oly vidáman enyelgett a csöves kutnál, melyből a helység közepén a tiszta hegyi forrás vize ömlik, mint unokái a 19-ik században.

Mora lakóinak vig gyülekezeténél, mi a rég elmúlt időkben naponta balzsamos alkonykor a falu kutjánál tartatott, rendesen egy barnult zsidó arc is látható volt, félénken és alázatosan sompolyogni, fekete göndör haját sárga sipka védte, a megvetett nemzetség jele, melyhez tartozott, vaskos tagjait pedig hosszú kaftán takarta.

Ily alkalomkor bal hóna alatt mindég kis batyut tartott, mi noha szegényesnek látszott, mégis igen kedvelt kincseket tartalmazott. Minden, mire a nyalka leánykáknak szükségök volt setét hajuk és szép nyakuk díszítésére, vagy hogy fűzőjük, rövid szoknyájuk még csillogobb legyen; minden mire az ifju legény szíve csak vágyódott azon percztől fogva mióta bérmálták, a cifrán himzett öv, a piros csucskos sipka, a kalapra való széles szalag bizonyára minden az érdemes Salamon igénytelen batyujában összegyömöszölve volt, ki nem késett a venni szándékozóknak ezt följánlani és sokszor jó vására is volt, nem törődve a csufszavak — és szitkokkal mivel gyakran illették.

Mig kereskedők minden gyaláznak és sértéseknek, mit soha ki nem került, daczolva, az összegyültek közé lopódzott, egy körülbelül 6 éves fuicska kísérte, ki minden léptét és mozdulatát aggodalmasan és félénken követé.

Ez a fiu Benjamin volt, Salamon egyetlen fia, kit neje Rachel hagyott hátra, midőn egy évvel ezelőtt őseihez költözött.

Ezen szerencsétlen nap öta Benjamin egy percze sem hagyta el atyját, sem nappal sem éjjel; mellette aludt a szegényes gunyhóban, mely Morától nem messze egy szikla oltalma alatt állott, egy tálból evett vele, minden uton vele vándorolt, lett legyen az közel a nagy távol, göröngyös avagy sima.

Salamon szegényes külseje és rozszant kunyhója daczára jó módu ember volt, de legnagyobb kincsének Benjamin fiát tartotta; ugy őrizte mint szeme fényét s mindent, mi csak birtokában volt, ámbár nagyon szerette az aranyat és ezüstöt, mégis oda adta volna érte, sőt életét is.

Benjamin igen kedves gyermek, ki még a legjobb kereszténynek is megtetszhetett. Nemzeti jellegéből, sötét nagy szemei és keleti metszésű finom orrán kívül, egyéb nem volt látható, hosszú fűrtös szőke haja pedig sem atya — sem boldogult anyáéhoz nem hasonlított.

Azonban daczára fiatalságának szép szőke hajának és setét szemének nem kevésbé nehezedett gyenge vállaira azon átok, mi az egész nemzetet és az egész országot a honnét törzse származik, nyomta.

Kis Benjaminsnak Mora gyermekeivel nem volt szabad játszania, mit kétségkívül tenni szeretett volna. Ahol csak atyjával megjelent kaftánjához aggodalommal simulva, épügy tapasztalta kortársai megvetését, mint atyja a fölnöttekét, gúny és neveltség közepett majd itt majd amott ránczigálták.

Mind ezt nyugodtan kellett tűrnie, ettől még atyja sem védelmezhetette meg, noha sokszor gyűlölettől szikrázó pillantásokat lövelt is kedves gyermeke sértőire.

De Salamon nem volt az egyedüli zsidó, ki ez országban lakott, ellenkezőleg Trientnek, mértföldre terjedő környékén több hitsorsai telepedtek le. Több alpesi völgyből emelkedett a füst fölfelé a kék egekbe Ábrahám utódainak tüzhelyéről, több keleti alak ült szombat este nejével, gyermekeivel a sátor bejárata előtt és többen nyomasztó gondokkal telve tekintettek a homályos ködbe, mi az Etsch fölött gomolyodott össze, mint ősei 3000 év előtt a tiszta vizü Euphrat és Mesopotámia áldott virányai fölé.

Ennek azonban meg volt az alapos oka, mint azt a kedves olvasó mindjárt látni fogja, ha megenged egy pillantást vetni a 1276-ik évre.

Ezen évben Trientben egy esemény történt, miért sem a századra, sem a kis városra neheztelni nem lehet, mert egyéb városokban és a későbbi fölvilágosodott időkben is egész napjainkig hasonló események többször fordultok elő.

Az említett időben élt Trientben egy festő, nevét a történet nem említi, de elmondja, hogy kitünő szent képeket festett és az angyalkák mintájául Simonino fiát használta.

A szent képekkel együtt Simoninot is mindenki ismerte és kedvelte. Ezért ne csodálkozzunk, hogy az egész város lázas nyugtalanságban és izgatottságban volt, midőn egy reggel azon hir terjedt el, hogy a közkedvességű Simonino — nem tudni mi módon — eltűnt.

Mindenki iparkodott a szomorodott atyával együtt az elveszettnek nyomára akadni. Keresztül-kacsul kutattak minden utcát, házat még a csatornáról sem feledkeztek meg, melynek egyik ága a festő háza előtt vonul el.

Nem volt természetesebb, hogy Simonino a csatorna partján felügyelet nélkül játszott és bele bukott, azonban a fuicska tetemét sehol sem találták. Nyolcz nap letelte után, midőn Trient békés lakói már lecsillapodtak, a környékbeli halászok, egy gyermek hullát fogtak ki az Etsch vizéből, melyben a festő kis flát könnyen fölimerhették.

Tehát valóban a csatornába esett, honnét azután az Etschbe került, a hova a csatornák ömlen k' A kis gyermek hullája több sérülést is szenvedhetett vagy a hidoszlop, vagy pedig az által, hogy a kőpártokhoz ütődött. Természetes, hogy Simonino teteme nagyon halvány volt mert sebei és üteteiben nem volt vér, minek oka az előbbiekből magyarázható meg. De a jó trientiek nem elégedtek meg ezen természetes jelenséggel.

Valami bölcs asszony, vagy más találékony eszű, mit sem tartott bizonyosabbnak, hogy a zsidók, az annyi angyal fejnek mintáját, alyas gyűlöletből üldözték, a kis fiut elfogták és a kereszténység magasztos jelvényének csufságára keresztre feszítették — a szegnek nyomai könnyen föltalálhatók voltak — vérét pedig, utálatos ünnepek gyalázatos szertartásához, használták föl.

Örületségig fokozódott az izgatottság, düh szállta meg a jámbor lakosok nagyját és apráját.

(Folyt. köv.)

R. Eliézer ben Hyrkanos és R. Jósua ben Chanánjá agádai vitáikban.

(Folytatás)

Az Eliézer és Jósua agádai vitáinak nem csekély része koszmológiai tartalmu, a világ teremtését és a természet tüneményeit illető kérdések körül forog. Ezen viták vonatkoznak továbbá az utolsó dolgokról való véleményekre és képzelődésekre, az eschatológiára, és szó van bennök a jövő világról (az örök létről), a halottak feltámadásáról, valamint a messiási korról. A viták legnagyobb része azonban egyes szentírási helyek magyarázatának vagy homiletikus alkalmazásának van szentelve. Nem kell külön rá utalni, hogy a többi viták is exegetikus alappal bírnak és épen ez által agádai jellegűekké lesznek.¹¹⁾

1. A koszmológiához.¹²⁾

A 148. zsoltárból, a melyben a szent költő az eget és minden égi lényt, valamint a földet minden teremtésével felszólítja Isten dicséretére, azt következtette Eliézer, hogy mind az, mi az égben van, az égből lett teremtve, és hasonlóképen a földből mindaz, mi a földön van.¹³⁾ Jósua ellenben azt állítja, hogy a földi lények is égi — mai szólamód szerint koszmikus — eredetűek; ezt Jób 37. fejj. 6. verséből¹⁴⁾ bizonyítja, a mely szerint az égből származó eső és hó a földre küldettek. Ezen nézetkülönbséget mutatja a föld keletkezését tárgyaló vitájuk is. Eliézer szerint, a ki Jób 38. fejj. 38. versére hivatkozik, szilárd középpontból kiindult a teremtése, „midőn port erős tömeggé öntette a teremtő és a földi göröngyök hozzá tapadtak;“ Jósua szerint az oldalak felől lett teremtve a föld, mert — mint szintén Jób 37, 6-ból bizonyítja, az égi — koszmikus — elemek földde tömörültek.¹⁵⁾ — A földnek vizei E. szerint [az ókeanosból (a világtengerből)] származnak, Gen. 2, 6 nyomán; ¹⁶⁾ Jósua szerint felülről jön a víz,¹⁷⁾ a földről emelkedő felhőkbe mintegy tömlőkbe ömlik,¹⁸⁾ és a felhőkből

¹¹⁾ Csak mellékesen említem itt Schorr gyöngye alapon fekvő nézetét (Hechalúz VII. köt., 50. köv. l.), hogy Eliézer némely mondásában, különösen a Jósuával folytatott vitákban észrevehető a parsismus befolyása. ¹²⁾ Az e szakaszban említett elméletek és képzelődések, ugy látszik, azon titkos koszmológiai tannak töredékei gyanánt tekinthetők, melyet מעשה בראשית-nek neveztek és különösen a Jóchanán b. Zakkái tanítványai által és a jabnei iskolában mivelletett. E. és J. ebbeli nézetei főleg azért érdekesek, hogy elvi különbség látszik ellentétes véleményeikben. Míg E. geocentrikus nézeteket ad elő, addig J. a földnek és teremtéseinek is égi — koszmikus — eredetét állítja. Ezen viták, valamint a talmud és midrás más hasonló tárgyú helyei, különösen azon elmés eljárás által érdekesek, a mely a legkülönfélébb nézeteknek a szentírásban talál bizonyítékot, de bármily szerény helyet igényelhetnek a kosmosról való nézetek történetében is. Nem szabad e tekintetben elfelejteni, hogy a sajátzerű kifejezőmód, melybe az agádban burkolják az ide való nézeteket, sokszor a szentírás bizonyítékul szolgáló helyei kifejezésein alapszik, és az első pillanatra csak elmejátéknak látszó mondásokban is néha mélyebb és jelentősebb értelem rejlik. ¹³⁾ Genesis rabbá, a 12. fejj. vége felé, Kóhél. r. 3, 20: כל מה שיש בשמים ברייתו מן הא' מולדות השמים. A bab. talmudban, Jómá 54 b, a hol csak E. véleménye közöltetik, így hangzik: השמים מולדות השמים. és ott nem a 148. zsoltárból, hanem Gen. 2, 4-ből származtatja. — A mi az előbbi származtatást illeti מן השמים (Zs. 148, 1) és מן הארץ (n. s. 7) szólásokban מן szócskát úgy fogta föl, hogy a kétféle — égi és földi — lények eredetét jelöli. ¹⁴⁾ Ebben a versben czélzást találtak a világteremtés tényeire. ¹⁵⁾ Jómá 54 b: עולם ר יהושע. Ezen szorosabb értelemben veendő, a. m. föld. A Jalkutban, Jób 38. fejj. 923. §, יהושע ר helyett tévesen áll: ר' יהודה. ¹⁶⁾ Gen. r. 13. fejj., Kóhél. r. 1, 7; eltérő olvasásokkal bab. Táanith 9b; rövidítve Sócher tób, Zsolt. 18₁₂-hez, a hol helyett ezt kell olvasni: ר' אליעזר. ¹⁷⁾ Deuteron. 11, 11 e szávaiból bizonyítja: „az ég esőjéből iszik vizet.“ Mert a kérdés is így szólt

mintegy szitából, a földre szakad. ¹⁹⁾ J. azon ellenvetésére hogy a világtenger vize sós izű, holott az eső nem az, azzal felelt E., hogy a felhőkben megédesítették, Jób, 36, 28 nyomán. ²¹⁾ A világtenger képezi azon vitának is a tárgyát, melyben ezt a nehéz szót fejtegetik: רבים Zsolt. 93, 3 ²¹⁾ Mindketten a notarikon-módszerrel ²²⁾ ugy oldják fel e szót, hogy második alkatrésze nem egyéb mint י' tenger, יי szótagot pedig a görög δέξ-ουαι (fölvenni) ige-gyökkel hozták összefüggésbe. J. szerint יי יי azon hely, a melybe fölvétetik a tenger vize, ²³⁾ a mi jól illik azon elméletéhez, hogy felülről jön a víz és nem száll fel a tengerből; E. egyjelentésűnek mondja e kifejezést a Jób 38, 16 említett יי נכב' kifejezéssel, és szerinte azon helyet jelöli, mely magában foglalja a vizeket, hogy onnan minden felé terjedjenek. ²⁴⁾ Ezen föltevés a világtenger oly helyéről, a hová összefolynak a földnek vizei és a honnan terjednek, egy mondanak is képezi az alapját, a melyben a két tudós tényleg megészlelik ezen helyet.

(Folyt. köv.)

Dr. Bacher Vilmos.

Történelmi adatok.

Egy hiteles vélemény 1696-ik évből.

A jelen mozgalmas időben valóban jól esik a multba visszapillantani és látni, hogy az előbbi korban is már az eszméket és érzelmeket a hamtsítás és méltányosság vezérelte. Bizonyítékul, hogy már a 17-ik század végén kezdődött a felvilágosodás, mi a 18-ik század

¹⁸⁾ Jób 36,37 szerint, hol יקני igét denominatióknak veszi יקני-ömölők főnévből. A midrás szerint nem a felhők tömlő alakúak, hanem felülről, mintegy tömlőből, ömlik a víz. ¹⁹⁾ II. Sámuel 2¹² nyomán, hol השרת szót az aramaeus השר szítál, igével hoz összeköttetésbe. L. Levy salm. szótárát, II, 125. ²⁰⁾ אשר ילו שהקים היכן „a folyó, édes vizeket jelenti, ellentétül a tenger vizéhez. De ez a leszármaztatás igen kényszerítettnek látszik. Talán összetévesztették a hagyományban ezt a mondatot a megelőzővel: יקני נטר לאדו; mert ebből könnyebb a deductio: יקני tisztítást jelent, és ebben az esetben jelentené sós izétől tisztítását, a viznek לאדו pedig azonos volna a Gen. 2,6 szereplő נד-del, mely épen E. szerint felszáll az óceánból. ²¹⁾ Gen. r., 5. fejj., Jalkut a 93. zsoltárhoz. A Jalkutban közlőnek nevezetik Jósua mondata előtt R. Jehudá, azaz Jch. b. Szimón, ²²⁾ נטרקון tudvalevőleg származik a latin notariusból (notaricum, görögösen νοταριζόν és jelenti azon szófejtégetési módszert, mely a szót több rövidített szóból álló összetételnek, vagy a szó egyes betűit ugyanannyi szó kezdő betűinek tekintti, vagy betücsereivel magyarázza a szót; mert a római notariusok (tachygraphok, gyorsírók) a szók ilyenmü rövidítésével éltek. De ugy hiszem, hogy ezen szó גימטריא is, a mely későbbben csak a szók, betűik számértékét tekintő magyarázatát jelentette, de eredetileg egy jelentésűnek használtatott גימטריקון-nal (l. Z u n z, Die synagog Poesie des Mittelalters, 368 s köv. l., és munkámat, A bab. amórák agádája 28. l., 198. jegyz.) גימטריא ugyanis — mint már Z u n z, id. h. és S a c h s, Beiträge II, 84 vélekednek — a geometriát jelentő szótól elválasztandó és גרמטיא (= γραμματεία) eredeti alakjából elferditettnek tekintendő. Ezen görög szó pedig nem egyenesen γραμμα, betű, szóból származik, hanem származékából: γραμματευσ, a mi nem egyéb mint a latin notarius, író. Megerősíti ezt a föltevést és a görög szónak azon osságát a latinból fölvevett szóval azon körülmény is, hogy a közönséges גימטריא (vagy גמטריא) mellett találatik גימטריקון-nal egyenlő képű גימטריקון is, épugy גימטריון; l. Levy, I, 325, Kohút, Áruk I, 319. ²³⁾ לדוכסים ים, helyesebben; לדוכסים, azaz δέξτε. Így találjuk a Jalkutban; Genesis rabbában romlottan: לדוכסאים. δέξτε szó itt concretum gyanánt van használva és annyit jelent mint דיכסומיני קלטין הים שנאמר — δεξαμένη, vizfogó, l. Levy, I, 405. ²⁴⁾ קלטין הים שנאמר Ezen szó: קלטין nem igények veendő, hanem ים analogiája szerint, főnévnek (קלטין), a mely rokon a bibliai מקלט főnévvel. Szükségtelen és hangtanilag lehetetlen, mint Kohút, III, 59, teszi, ηηυσλα görög szóból származtatni. A Jalkutban קלטין áll קלטין helyett, a mi abból magyarázható, hogy tárgyragos igeének nézték e szót és ׀ ragot tettek ׀ helyébe.

ban általánosan érvényre jutott, szolgáljon az itt közlött hiteles okirat.

Az 1731-ben Joh. Jodoco Beck által kiadott „Traetatus de Juribus Judeorum“ című könyvének 168 oldalán a következő véleményezés olvasható:

„Midőn nekünk dekannak és a nürnbergi egyetem többi jogi tanárainak vélemény adás végett a következő kérdés terjesztetett elő.“

„Valljon segédkezet nyujthat-e egy keresztény a zsidóknak szükséges dolgaikban szombati napon, anélkül hogy lelkiismeretét ne sértené.“

Mi hivatalosan kötelezve vagyunk mindenben igazságos, méltányos és jogszerű feleletet adni.

Elhatároztuk a fenti kérdésre felelni. — Ennélfogva elismerjük collegiális tanácskozás folytán és alapos megfontolás után, hogy az érintett kérdésre „igen“-nel válaszoljandó. Mert ilyesmit tenni sem isteni, sem világi, valamint canoni, a vagy pápai törvények nem tiltanak. A mi tehát sem törvény sem parancscsal összeütközésben nincs, az a lelkiismeretet sem sérti.

„A természetes és Isten által az emberi szivbe plántált irány, megparancsolja inkább mindenkiel különbség nélkül jót cselekedni, midenki iránt barátságos és szolgálatkész lenni. Ezt az emberi társadalom kívánja és ezért mondja üdvöztönk. „Amint akarod, hogy veled bánjanak, úgy bánj te másokkal.“

Ha most, Isten akarata szerint zsidónak születve azt akarnád, hogy szükség esetén más tenne ily szolgálatot neked, úgy te is kötelezve vagy, hasonlószolgálatot teljesíteni.

Florentinus jogász világosan kimutatja, hogy az összes emberiség vérrokországban áll egymással, mert mindnyájan egy atyjától származnak.

„Mert tehát a kérdésben forgó szolgálat a zsidókra nézve fölülte szükséges; azon keresztényeknek pedig, kik ezt teljesítik, ártalmára nincs, a lelkiismeret és természeti joggal nem ellenkezik, úgy az istentől megparancsolt méltányosság követeli hogy a kérdésre „igen“-nel válaszoljanak.

Ha folytatólagosan vizsgálják az istennek szent szavaiban foglalt igazságot, melyben még a hitetlenek jót tenni sem tiltatik: hanem inkább mindenkiel jót tenni parancsol, az előbb említett hitetlen író is mondja, hogy azokkal, kik velünk nem egy hiten vannak, jót cselekedjünk és irányukban szolgálat készek legyünk.

„A Samaritanus példája is ezt bizonyítja, ki egy más hitűnek is igen nagy szolgálatot tett (1 uc. x. 30.) üdvöztönk és királyunk hangsúlyozza, hogy így cselekedjünk, mert mindenkinek, aki segélyünket és szolgálatunkat igénybe veszi, szüksége van rá.“

Hasonlóképp az ó-téstudományban olvasható, szeresd felebarátodat mint tenmagadat. (Mos. 19.—18.—)

Ha nekem egy zsidó hasznos szolgálatot tesz, ez nekem kétségkívül nagyon tetszik, ha zsidó is. Tehát mint én kívánom és követelem, hogy hitemért meg ne vessen, vagy hogy szolgálatát meg ne vonja tőlem, épügy méltányos és jogos, hogy én hasonlóan viszonzzam.

Meg kell gondolnom, hogy ha Isten őt megtűri és éltető napja egyenlően sőt a zsidóra mint a keresztényre, már Isten kedvéért is tünnöm kell és vele jót tenni kötelességemben áll; mert Isten a zsidók és keresztények istene is. „Igaz, hogy gyűlölet, — irigység, üldözés — és a jó szolgálatok megtagadásával nem fogunk egy zsidót sem megtéríteni; hanem szeretet, jóság, könyörület és igazság által. — Ebből eléggé kiviláglik, hogy Isten egy szavában sem tiltja, hogy a keresztény a zsidónak szükség esetén szolgálatot ne tegyen, sőt az ellenkezőre nyujt példát. (I. Timot, 6. v. 1—2.)

Mert tehát a tolerancia mind az Isten igején, mind a nemes, lelkiismeretes cselekedeteken alapszik. ebből következik, hogy nekik is hasonlószolgálat tartozunk. Mert különben kenyeret, húst, tojást és más élelmi sze-

reket vagy ruhaneműt sem szabadna számukra szolgáltatni; de miután ezekkel szolgálatukra vagyunk, közvetlenül még vallásukat is támogatjuk, nem kevésbé a kereskedelmi összeköttetések által, mit senki a világon nem roszal. Tehát mindezen dolgok valamint a kérdéses cselekedet naponta, minden lelki veszély nélkül, végeztetnek: tehát nem kell megkülönböztetni a szombatot, miután e nap csak a zsidóknál jelntékeny, csak általuk ünnepeztetik, tehát a keresztényeknek nincs okuk e miatt megütközni, mert ez által semmiféle törvény sértést sem követnek el, ellenkezőleg Isten parancsa és az apostolók szava szerint járna el. Ha tehát az ünnep napokon nem akarnak a zsidónak szolgálatot tenni, mit más napokon meg nem tagadnak, akkor vagy maguk ténnének különbséget a napok között, vagy pedig a zsidóknak gyűlöletből, fájdalommal is kárt okoznak: mi határozottan ellenkezik a keresztényi szeretettel.

Ha tehát ezek köztünk laknak, akkor kötelezve vagyunk oly szolgálatokra, melyet nekik törvényük tilt, azonban nekik szükséges mert belőle halál következne. Ezen barátságatlanság gyűlöletet ébresztene bennük, nem csak személyünök — de tanaink ellen is, mely pedig nyájasság, szívélyesség — és szolgálatkésztségre tanít, és bizonyára az egek urának sem tetszenék. Különben, ha ezt akarjuk tenni, nem kell egyéb mint hogy vonják meg tőlük a vizet, tünet, élelmét és ruházatot, akkor Isten tiszteletükkel is fölhangynak, miután úgy sem élhetnek köztünk. De ha ily módon el is üznénk őket, Isten mégis rendelne számukra egy kis helyet, mert e nemzetség soha sem fog elenyészni. Ha tehát Isten szerfölötti szerelme őket föntartja, számat be kell fognom és a mindenható akaratának magamat legalázatosabban alá vetnie, mert ő jól tudja, hogy mit tesz. Tehát a fönn említett tolerancia alapján, és mert a keresztényekkel vegyest laknak, e szolgálatel kerülhetlen, miután ők szomszédaink és az ország polgárai. Azonkívül a polgári törvények is elrendelik, hogy nekik ép úgy igazság szolgáltassék mint a keresztényeknek s annyi segédkezet nyujtsunk, mennyi egy polgárt illet.

„A mi a császári statutumot illeti mint már említettük, általánosan vétetik, hogy a zsidók mint Cives Romani Imperii, a római birodalom közt jogait élvezik, miért különféle szabadalmak és privilegiumokban is részesültek, melynek elősorolása jelen esetben fölösleges.

Ezen okok — és elvitázhatlan jogoknál fogva reméljük, hogy véleményünket eléggé indokoltuk, a kételkedők lelkiismeretét megnyugtattuk, nem különben azokat, kik talán vétket találnak abban, hogy más vallásúaknak segédkezet nyujtanak.

Ezen felelet a nagyobb facultás pecsétjével hitelesített. Igy történt Altdorfban 1696 dec. 23-án. (L. Sz.)

Dekanus und andere Doctores der Juristen Facultät bey Nürnbergischen Universität daselbst. Gr.

ISKOLA ÉS NEVELÉS.

Az életpálya választása.

E cikk nemcsak a „szombati“ hanem a „vásárnapi ujság“-ban is, nemcsak izr. hitfelekezeti érdekeket képviselő, hanem a „magyar állam“ a „germania“, a „Vaterland“ című vagy más szabadelvű lapban is megjelenhetett volna, mert ezen kérdés, melynek észszerű megoldásától minden egyes ember jövője, sőt az egész társadalom anyagi és erkölcsi jóléte függ, és melynek tárgyalása mindenki számára, nem, vallás- és rangkülömbőség nélkül nagy horderejű, általános érdekkel bír. Ha ezer nyelvvél irányozhatnám a szülők, a gyámok, nevelők és kormányzók figyelmét a hivatás szerencsés választásának fontosságára, szent kötelességemnek tartanám az életpálya meghatározására vonatkozó

elveket és szabályokat minél tovább terjeszteni. Ha ezen általános fontossággal bíró cikket mégis különös célokra szentelt újságnak küldöm be, ez többféle oknál fogva történik.

Szerény véleményem szerint a „Szombati újság”-nak feladatához tartozik az is, hogy a zsidóságról elterjedt előítéleteket az ész fegyvereivel elhárítsa.

A sokféle előítélet között pedig azon balvélemény is uralkodik, hogy a Mózes vallás nem egyeztethető össze a nehéz munkával, s hogy a zsidó ifjuság legnagyobb része azért szánja magát a kereskedelmi pályára.

Ha ellenségeink tanulmányoznák az izraeliták történetét, meggyőződhetnének arról, hogy a régi zsidók kizárólag a földműveléssel foglalkoztak.

Ha kutatnák, a régi zsidó bölcsek és rabbik irait, azt találnák, hogy ezek a munkát nagyon melegen ajánlották, hogy ők nagyon dicsérték azt, kinél a thora tanulmányozása és a munka egymással karöltve jártak és ha végül olvasnák a régi zsidó bölcsek és rabbik életrajzait, találhatnák, hogy ezek közül sokan mesterséget folytattak, voltak köztük kovácsok, kádárok stb. és úgy nemcsak hirdették a szép erkölcsi tant, hanem cselekedtek is szerinte.

Másrészt el kell ismernem, hogy sokkal nehezebb zsidó szülőkre nézve, a gyermekeik számára való életpálya meghatározása mint a más felékezetieknek; mert, jóllehet II. József türelmi rendeletének (Tolenanzedikt) már 100 éves jubileumát ünnepelték ez évben és noha Magyarországon a zsidók társadalmi állása mindenkor kedvezőbb volt a más országbeliekéénél, mégis van még most is hivatás és életpálya, melyekhez zsidók hozzá nem férhetnek.

Végül be kell vallanom, hogy az ezer évi üldözés és társadalmi háttérbe szorítás folytán sok előítélet szállt hagyományként ivadékról ivadékra a zsidóknál, melyek nyomai még ma is észrevehetőek, és melyek csak a társadalmi viszonyok módosítása és a felvilágosítás következtében fognak eltűnni.

Miután a t olvasótól e hosszú bevezetésért engedelmet kérek, és felteszem, hogy mindnyájan a valódi boldogságnak fontos tényezőjének tekintik az életpálya helyes választását is, áttérek a szóban levő tárgy fejtegetésére.

Minden atya óhajtja gyermekének jóllétét s minden ember boldog kíván lenni.

A szülőknek gyermekeik iránti szeretete és az önszeretet, az önfentartási ösztön két az emberrel vele született hatalmas ösztön, két lelki erő, mely a hivatás választásánál nagy szerepet játszik és fájdalom gyakran kellenél nagyobbat.

A gyermekek és gyakran a szülők is előítéletekkel és téves képzetekkel bírnak az ember boldogságáról és azon feltételekről, melyek között az ember valódi boldogságát elérheti.

De nemcsak a szülők gyermekeik iránti szeretete és az önfentartás lépnek fel mint ösztönző erő az életpálya választásánál, hanem más erők is.

Az ember nemcsak szüleinek gyermeke, hanem a község, az állam, a társadalom tagja is.

Az ő hivatása választására a társadalom viszonyai befolyással vannak és az ő foglalkozása ismét hatást gyakorol a társadalom felvirágzására.

A hivatás választásánál tehát a ház, az iskola, a község, az állam és a társadalom lépnek fel mint nevelési tényezők. Négy különböző s mégis egymással összefüggő mozzanat tartandó tehát szem előtt az életpálya választásánál t. i. sz a n t h r o p o l o g i a i, az e t h i c a i a n e m z e t g a z d a s á g i és p a e d a g o g i a i. Különböző előítéletek szerepelnek gyakran mint rossz tanácsadók az életpálya választásánál.

Az a n t h r o p o l o g i a mozzanatokhoz tartozik a gyermek egyéni képességének megítélése, mert csak is

az fog hivatásában a mindennapisság fölé emelkedni, csakis az fog hivatásának derekasan megfelelni, csakis az fogja magát életpályáján boldognak érezni, a ki testi és lelki képességének megfelelő hivatásnak szentelte magát.

Egészben véve három különböző irány három természetű egyeniség létezik: 1. olyan, a melyiknél a tengéleti rendszer lép előtérbe; 2. olyan, a melyiknél az izomrendszer a tulnyomó és végül 3. olyan a melyiknél az idegrendszer, a szellemi élet jut túlsúlyra.

Az első csoporthoz tartozó gyermekek érzekeiket és gondolkodásukat leginkább az anyagi jólétre irányozzák.

A második csoporthoz tartozó inkább a gazdasági, ipar. kereskedelmi, katonai és technikai foglalkozásra alkalmasak s végül a harmadik csoportbelieknek a tudomány és művészet előmozdítása képezi hivatását.

Vannak gyermekek, kik inkább alkalmasak gyakorlati foglalkozásra, és ismét oly gyermekek, kik inkább az elméletire vannak hivatva.

Azon gyermekek; kiknél a receptivitás, az utánzás a passivitás, nagyobb a productivitásnál, a teremtő erőnél, az öntevékenységnél, és kik tehát mirt alárendelt hivatalnokok helyén volnának, mint vezérek mint vezetők azonban maguknak és a társadalomnak bajt szereznek.

A szülők gyermekeik képességeit nem ismerik. Nagyon cél- és időszerűnek tartom tehát Dr. Gerlóczy Gyula műegyetemi tanárnak az iskolaszéki ülésben felhozott indítványát, hogy a tanítók teendőjéhez tartoznék az is, hogy a szülőknek a gyermekek hajlamai és képességei fölött felvilágosítást adjanak az életpálya választására nézve.

Ezen század 20-as éveiben báró X. látogatta a prágai bölcsészeti facultást. Jandera, a matematika egyetemi tanára látván, hogy a fiatal báró minden matematikai képességet nélkülöz, így szólt hozzá: „Kedves báró ur! Kegyed semmit sem tud, kegyedből semmi sem lesz!

Ez átlépett a theologiai facultásba és pap lett.

Kitünő szónoklati tehetséggel bírván, lett udvari káplán, míg végre prágai érsek lett. Instelatiója alkalomával diszbeszédet adott, melyre az akkori honoratiorok meg voltak hiva. Ezek között volt Jandera is, mint az egyetem rectora. Ebéd közt az érsek, mint háziúr odament Janderához és tréfásan kérdezte; Nos rector magnificus! belőlem nem lesz semmi? Mire Jandera azonnal nyugodtan válaszolt; Méltóságos érsek! most Eminentia, de mathematikából soha sem kap eminentiát!

F r a u e n h o f e r üvegköszörüléssel foglalkozott és a leghiresebb természettudósok egyike lett. F a r a d a y mint könyvkötő segéd szolgált, s később híres vegyész tündöklött. M u n k á c s y 16. éveig asztalos volt és most mint kiünő festő Magyarország díszére válik.

De hány emberből lett volna híres kézműves, boldog munkás és derék iparos, ha a szülők nem kényszerítették volna őket arra, hogy tudományos pályára lépjenek s így sem önmaguk sem embertársaik javát nem mozdították elő.

Hogy betegség, hasznavehetetlenség, bűn, nyomor és öngyilkosság a helytelenül választott életpálya következményei, arról hallgat ugyan a kronika, de a mindennapi tapasztalás eléggé bizonyítja.

(Vége köv.)

Lederer A.

L A P S Z E M L E.

A „Jewish chronicle” utolsó számából. A „Timesof Indiá”-ban azt olvassuk, hogy Zilus Sultán parancsára a kormányzó Tudtára ádatta a busíri muhammedánoknak, hogy szigoruan meg fog büntetni egy busíri zsidón elkövetett méltatlanságot. Az orosz és német kormány, teszi hozzá, tanulhatnának Zilus Sultántól.

Vezércikkében a „szombati iskolákról szól.” Öröm

mel látja, hogy azok száma napról-napra növekszik, de minnaddig meg nem elégszik, a míg minden községnek nem lesz meg a maga iskolája. Hangsúlyozza a vallástanítás fontosságát, a melyet már a régiek is elismertek, a kik azt mondták, hogy azt még a szentély felépülése végett sem szabad elhanyagolni. Sem a nyilvános isteni tisztelt, sem az otthon gyakorolt vallásos szertartások nem járulnak hozzá a vallásos érület ébresztéséhez és ápolásához. Ha azt akarjuk, hogy a vallásunk ellen intézett ostromok azt végveszélylyel ne fenyegezzék, mindenek előtt az ifjuság felfegyverkezéséről kell gondoskodnunk — vallásunk ismeretének terjesztése által. A zsidó lelkészek feladata a vallástanítás emelésén fáradozni. Mert szükséges, hogy a vallástanító át legyen hatva a zsidó szellemtől, hogy megtudja különböztetni a lényeges részeket a mellékesektől és a mi a legfontosabb, hogy vonzóvá tegye a tárgyat és a tanítványokban érdeket ébreszsen. A gyermeknek meg kell szeretnie a tárgyat, nem pedig úgy mint most fölös mintegy, jogtalan tehernek tekintenie, a melyet legörömeztöbb lerázna magáról. Nem elég, hogy megtanulják a vallásos szertartások gyakorlatát, a tanítónak mindig ki kell mutatni, hogy ezek csakis az értékes gyöngy tokjai, nem pedig a maga. Azzal vallásunkat, hogy a szelemes gyöngy nem táplálja, ezen téves felvógás a vallás tanítást fogyatkozásából ered, hiszen nicsen vallás, a melynek szertartásai annyi költői fenségés gondolatot tartalmaznak és jelképeznek, mint a zsidó. Fel kell ébreszteni a hitet a zsidó népnek dicső jövőjében. Nem szabad a bibliai történetre szoritkozni, a zsidók szenvedéseinek és vértuságának ismertetése csak szeretetet ébreszthet a vallás iránt. Sokan elpártoltak vallásunktól mert azt nem ismerték. Egy szívhez szóló szónoklat behatása attla más vallásra tértek át, pedig a szónoklat csak a mi vallásunk tanait hangoztatta. A gyermek saját érdekét védjük a lelkiismeretes vallás tanítás által, ki írja le az emberi szívnek kinjait, a melyet vallásos kételyek marcangolnak? A szülők kötelessége gyermekeik boldogságát előmozdítani. Azért közöljük a cikkeknek tartalmát, mert a magyar viszoryokra is illik.

Az „Arch. isr.“ arra figyelmeztet, hogy Kairuván elfoglalását az 1266-ig fennállott nagy község nyomainak felkutatására kellene felhasználni — Glaser M. az „Alliance“ megbizásából már Kairuvánba utazott. A Rahmer féle „Wochenschrift“ a berlini „Schocharé Hattob“ nevezetű község köriratát közli, a melyben a vallástanítás emelése és halhatós előmozdítása hangsúlyoztatik. A körirat azon szomorú tényre figyelmeztet, hogy az ifjuság óriási léptekkel távozik, az örök vallástól hogy a zsidó nyelvről és irodalomról fogalma sincs. Ezen tarthatlan állapot megszüntetésére azt határozta az említett már 25 év óta fenálló község, hogy egy iskolát fog életbe léptetni, a melyben zsigó ifjak Dr. Stein Lajos hitszónok vezérlete alatt, csekély tandíj fizetése mellett a héber nyelv és irodalom — továbbá a zsidó történetben fognak oktatást nyerni.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A pesti izr. nőegylet f. hó 3-án az „Európa“ szállodában zeneestélyt tartott leányárvaháza javára. A jelen volt, nagyobbará a vagyonos osztályhoz tartozó nsgyszámú közönségről következtetve, igen szép jövedelmet hozhatott a vigalom a nevezett intézetnek.

— A pesti zsidó hitközség hirszerint egy több tagu bizottságot küldött ki hittani könyvének átdolozása céljából. Remélyük, hogy ez alkalommal a theologusok a paedagogosok véleményét is számba fogják venni.

— Az országos magyar izr. ösztöndíj-egylet részéről következő ösztöndíjakra pályázat hirdettetik: 1. a báró Eötvös József-féle 200 frtos ösztön-

díjra; 2. a podhrágyi Popper-féle 109 frtos ösztöndíjra; 3. a dr. Österreicher Ede-féle 100 frtos ösztöndíjra; 4. a Fochs M. L.-féle 100 frtos ösztöndíjra; 5. a Fochs Johanna-féle 100 frtos ösztöndíjra; 6. a Sternthal Arthur-féle 109 frtos ösztöndíjra; 7. a Schreiber Mór és Ernestina-féle 100 frtos ösztöndíjra; 8. a Neumann Julia és Neumann Miksa féle 100 frtos ösztöndíjra; 9. a Pollák Adolf-féle 100 frtos ösztöndíjra; 10—27. tizenhét 100—100 frtos egyleti ösztöndíjra, melyek közül öt esetleg 50—50 frtos ösztöndíjban fog adományoztatni. — Pályázhatnak szegény mózesvallásu magyar tanulók, kik Magyarország valamely magasabb tanintézetén szorgalom és jó erkölcs által kitűnnek. Ily magasabb tanintézetekül ez alkalomra kijelöltetnek: az egyetem, a műegyetem és az országos rabbiképző-intézet. Szigorlók szintén pályázhatnak. A pályázók születési — és hiteles szegénységi — nemkülönben tanulmányi, különösen a folyó tanévben már tett előmenetelükről szóló bizonyítványokat tartoznak folyamodványaikhoz csatolni, mint hogy azok különben tekintetbe vehetők nem lesznek. A szükséges bizonylatokkal ellátott, sajátkezüleg irt pályázati kérvények, melyekben kitüntetendő még az is, hogy az illető más oldalról és honnan részesül-e ösztöndíjban és hogy ezen egyletnél nyert-e már ösztöndíjat — 1882. évi január 31-ik napjáig az egylet elnökéhez, dr. Rózsay József kir. tanácsoshoz. (Budapest, Deák Ferencz-tér 6. sz.) bérmentesen küldendők.

— **Lazart**, a párizsi főrabbi a legközelebb mult napokban meghalt. Huszonhat évig működött mint tábori pap. A metzi ostrom alkalmával tanusított tartása következtében a becsület rendjével lett kitüntetve.

— **A nagykanizsai izr. hitközség** részéről f. évi jan. 1-én tartott közgyűlésen közzé tétetett a megejtett előjárósági választás eredménye, mely a következő: Hitközségi elnöknek általános szavazattöbbséggel Gelsei Gutmann Henrik úr választott; községi tanácsosokká pedig; Bachrach Gyula, Bettlheim Samu, Blau Pál, Ebenspanger Leó, Ebenspanger Lipót, Engländer Lajos, Fischel Pál, Grünhut Fülöp, Hirschel Ede, Löwinger Ignác, Löwinger Izrael, Löwy József, Ollop Samu, Dr. Pressburger Jakab, Rosenberg Izrael, Rosenfeld Sándor, Rothschild Albert, Schlesinger Gyula, Dr. Schreyer Lajos, Sommer Miksa, Sommer Sándor, Stern J. Mór, Stölzer Gusztáv, Dr. Szukits Nándor, Vidor Samu, Walbach Mór, Weisz H. I. Weisz Manó, Weismayer Mór és és Wolheim Ernő urak választattak meg. Miután azonban Wolheim ur megválasztását el nem fogadta a megürült állás Halphen Mór urral, a kire a megválasztottak után legtöbb szavazat eset, tölletett be. Az ujonnan választott előjáróság a szokásos szakbizottságokra oszolva már megkezdette működését. Az iskolabizottság elnöke Dr. Pressburger Jakab úr lett, kinek ismert buzgoságtól és szakismereteitől minden jót várhatni.

Szerkesztői posta.

- N. E. Budapest.** Legközelebb. A lapokkal majd csinálunk valamit.
K. Gy. Szigetvár. A mutatványt közölni fogjuk. Kérünk mást is.
P. A. Kassa. A jelen számra elkésett. Az egyik a jövő számban, a másik az utána következőben jelenik meg.
R. M. T. Lök. Némi változtatással hozni fogjuk.
Sch. L. Ipolyság. Váltsa be mielőbb b. ígérétét.
H. M. N.-Kanizsa. Hol késsel az éji homályban?
Kalocsai képlap. Furcsa, hogy oly ártatlan kifejezésekben is fenakad. Ha átok és szitok lajstromot akar készíteni, vonatolja ki az általunk érintett röpiratot, ahéhoz képest a mi kifejezéseink angyaliak. Különben köszönjük az ajánlást.
Fr. N. Csenger. Sajnáljuk, hogy kérésének eleget nem tehetünk. Gyűjtsön s meglesz.
H. A. Veszprém. Köszönjük a szives figyelmeztetést. Szerkesztői postánk tanuskodik róla, hogy nekünk is volt ellene kifogásunk.